

בס"ד

כסלו תשע"ו
נובמבר 2015

נהלים מומלצים לצוות ולחניכי המכינות הקדם צבאיות
(כל האמור במסמך זה חל על חניכים וחניכות, מדריכים ומדריכות, אלא אם נאמר בפירוש אחרת
או מטבע הנוהל ברור כי הוא מתייחס רק לחניכי וחניכות מכינה)

הערות מקדימות:

1. נהלים אלו אינם מחליפים הוראות כל חוק ודין אלא באים להוסיף עליהם.
2. נהלים אלו מהווים הצעה והמלצה ואין להם תוקף מחייב.
3. כל מכינה צריכה לנהל את ענייניה ולקבל את החלטותיה לאחר ששקלה והתייעצה עם הגורמים המקצועיים המוסמכים והפעילה שיקול דעת בהתאם לתנאים הספציפיים שבהם היא פועלת.

פרק א. המלצות על התנהגויות מוסכמות ועל התנהגויות שאינן מוסכמות - כללי:

1. המכינה תפעל ותוודא כי חניך מכינה ואיש צוות לא יסבול הפליה או אמירות פוגעניות על רקע עדתי, דתי, גזעי, מגדרי, העדפה מינית, מגבלה פיזית או נפשית, מגבלה בריאותית, וכדו'.
2. בחדרים ובמרחב הציבורי אסורה תליית חומרי פרסום או צילומים הכוללים פורנוגרפיה, הסתה לאלימות או גזענות וכדו'.
3. ככלל, לחניכים אסור לעשות שימוש ברכב פרטי בפעילות המכינה במהלך השעות השוטפת במכינה. במקרים נדירים של הכרח מטעמי חירום יאשר ראש המכינה שימוש ברכב ואופן השימוש בו.
4. אין להקליט שיעורים ללא הודעה מראש וללא הסכמת המרצה.
5. אין להפיץ (לכל מטרה שהיא) תכנים משיעורי ופעילויות המכינה ללא אישור הצוות.
6. יש לקבוע וליידע את חניכי המכינה והוריהם כי זכותו וסמכותו של הצוות - בנוהל מסודר הכולל חובת מתן זכות טיעון ושימוע לחניך - לנקוט סנקציות כלפיו מצד צוות המכינה, עד וכולל הרחקה זמנית או קבועה מהמכינה, (ראו פירוט בעניין הרחקה בהמשך). בכל מקרה של הרחקה זמנית מומלץ להודיע להורים ולוודא כי הם יודעים כי החניך מורחק מהמכינה לתקופה מוגדרת.
7. יש למנות אדם **שאינו חלק מצוות הדרכה או הניהול הקבוע במכינה, וכן שאינו ראש המכינה**, שגילו 30 שנה ומעלה, שיהווה כתובת מוסכמת נגישה וידועה למשתתפים, אליו תוגשנה תלונות בנושאים הקשורים להתנהגויות אסורות ו/או לא נורמטיביות של משתתפים ואנשי צוות במכינה (כולל: הטרדות ופגיעות מיניות, אלימות, שימוש בסמים וכדו'). שמו, מספר הטלפון וכתובת הדוא"ל שלו, יפורסמו לחניכים ולחברי הצוות. (למיטב ידיעתנו זוהי חובה ע"פ חוק לא רק המלצה). במכינות דו מגדריות רצוי לקבוע שני אנשים בתפקיד זה, אחד מכל מין / גבר ואישה.
8. אנשי צוות (בנים) יציגו בפני ראש המכינה תעודות יושר על רקע מיני, כתנאי לקבלתם לעבודה במכינה, ראש המכינה יציג תעודה כאמור ליו"ר הועד המנהל של המכינה. (למיטב ידיעתנו זוהי חובה ע"פ חוק לא רק המלצה).

פרק ב: המלצות להתנהגות בעניין שליטה במיקום החניכים ויציאה מהמכינה

9. יש לקבוע נהלים מחייבים בעבודת הצוות ובהתנהלות החניכים, שעל פיהם ידע ראש המכינה, או מנהל השלוחה, או איש צוות שנקבע לכך, בכל רגע נתון היכן נמצא כל חניך (במכינה/ בבית/ במקום אחר) ואם הוא אינו נמצא במכינה מאיזו סיבה. אפשר להיעזר בחניכים אך האחריות היא על אנשי הצוות, כאמור.
10. חניך לא יעזוב את המכינה ללא יידוע של איש צוות רלבנטי. (אין מדובר בקבלת הסכמה אלא ביידוע).
11. יציאה מתחום המכינה תיעשה רק בתחבורה ציבורית, או באמצעות הסעה שמגיעה למכינה, או באמצעות טרמפ עם אדם מוכר שיוצא מהמכינה.
12. במקומות מבודדים תיאסר המתנה של חניך/ה בודד בתחנת האוטובוס, או הליכה לבד אל התחנה או מחוץ לתחום המכינה.
13. בפעילות שנעשית על ידי המכינה מחוץ לתחום המכינה (עבודה קהילתית, כנסים וכו'), יישמרו כל כללי ההתנהגות כפי שהם מחייבים את החניכים ואת הצוות במכינה.

פרק ג: טיולים ופעילות שטח מחוץ למכינה

14. כל פעילות שטח שאינה צמודה למכינה מחייבת ביגוד מתאים, נעליים סגורות, כובע, ערכת עזרה ראשונה.
15. טיול באזור מרוחק מיישובים ומנגישות תעבורתית ו/או באזור עם סיכונים ייחודיים (גלישת צוקים וכו') ו/או הכולל לינה בשטח מחייב:-
 - 15.1 רכב צמוד של המכינה למתן סיוע לוגיסטי, חילוץ ופינוי, ולפי תנאי השטח גם רכב 4X4.
 - 15.2 מומלץ ליידע ולקבל אישור על הפעילות ע"י הגורם הממונה באזור - רשות שמורות הטבע, קק"ל, משטרת ישראל, צה"ל (מאוד מסייע בקבלת עזרה בעת הצורך).
 - 15.3 לפי סוג הטיול יהא נוכח / צמוד לקבוצה חובש מורשה ומוסמך שיש לו הכשרה וביטוח מקצועי מתאים- בנגישות סבירה למטיילים.
 - 15.4 מספר החובשים יותאם לפעילות ולמספר המשתתפים (מספר המוקדים, שטח הפעילות, ימי הפעילות).
16. שחייה במקורות מים ולרבות ים תיכון, כינרת, או נחל עם מים גועשים הדורשים שחייה, מחייבים מציל מוסמך. בשמורות טבע יש לפעול על פי הנחיות הדין החל בהן.
17. בטיולים בתוך שטח מדינת ישראל (לא מעבר לקו הירוק) שבהם יש חיכוך מוגבר עם אוכלוסייה ערבית, או שהמרכיב הדומיננטי של התושבים ערבי (למעט בביקור מסודר אצל אוכלוסייה ערבית)- יש צורך במלווה עם נשק (אקדח או רובה אחד לכל כל 50 איש או יותר לפי מאפייני הפעילות).
18. בשטחי יו"ש יש צורך בשני אקדחים או נשק ארוך לכל קבוצה של 50.
19. ספורט אתגרי- מחייב סעיף ביטוח מיוחד מאחר ואינו מכוסה בפוליסת ביטוח רגילה.
20. ניווט, טיולי הישרדות בזוגות/חוליות :- אין לאפשר מצב של חניך בודד בשטח.
21. כל יציאה במסגרת חולייתית מחייבת תדרוך החניכים ותיחקור מקדים של החניכים על ידי איש צוות ואישור בטיחותי ע"י איש צוות, כולל מסלול, נקודות תורפה בטיחותיות מקרים ותגובות לרבות למצבי פגיעה וצורך בפינוי וחילוץ, אמצעי קשר, נקודות ביקורת חובה, פעולה בהיעדר ממושך של קליטה סלולרית וכו'. בידי הצוות או החפ"ק יושאר מסמך כתב ובו פירוט וסיכום הנ"ל בכתב לגבי כל חוליה ומסמך זהה בידי מי שיגודר כמפקד החוליה.
22. ביציאה לפעילות יתבצע תדרוך ווידוא של ידיעת החניכים לאן לחלץ נפגעים, היכן החובש וכיצד להזעיק אותו, וכן לגבי נתב"ים אפשריים.

23. לא תתאפשר יציאה לפעילות ללא וידוא של הצוות עם התאמת תכולת המים הנישאת לפעילות ע"י החניכים.
24. כל פעילות מחוץ למכינה ובפרט פעילות שטח חייבת להיות מאושרת מראש ע"י איש צוות כשהאישור כולל מסלול, נת"בים, מו"ת למצבי פציעה וצורך בפינוי וחילוץ, אמצעי קשר, נקודות ביקורת חובה, פעולה בהיעדר ממושך של קליטה סלולרית וכו'.
25. צוות המכינה צריך לוודא כי מבחינת תנאי מזג אוויר ותנאי הביטחון אין מניעה לביצוע הפעילות.
26. בפעילות הכרוכה בתנועה בלילה, במיוחד בתנועת שטח, יתבצע וידוא מראש של כללי הזהירות המתחייבים, תיאום עם גורמים שכנים וחבירים במקרה הצורך, וכן יש להצטייד בפנסים למקרה של מפגש עם רכבי (פנסים ו/או אפודים זוהרים וכדו').
27. הוראות הבטיחות בשמורות הטבע, בגנים הלאומיים, במתקני קק"ל וכדו' מחייבות את המכינה בזמן שהותה ופעילותה בהם.
28. לינת שטח בלילה תהיה באופן שהלנים מסומנים ואינם נמצאים במקום שיש אפשרות לרכב לנוע (לרבות טרקטורונים ואופנועים). במקום שמדובר בלינת שטח קבוצתית הכרח לוודא שמירה של שני אנשים 24 שעות ביממה, שמטרתה שמירה בטיחותית וכן מפני גניבת ציוד או מעשים פליליים.
- בפעילות המבוססת על חלוקה לחוליות יתבצע וידוא בדבר ידיעת כל החוליות על גבולות גזרה לבטיחות, מועדי בטיחות, דרכי הזעקת עזרה, וכן קביעת נקודות ביניים לפגישה לפחות פעם ביום עם החוליה.
29. יש להדגיש בתדריך יציאה לשטח, בפרט בחוליות, את נושא השמירה על נהלי הדלקת אש בשטח, בישול, שימוש בכלבי גז וכדומה.
30. אין לטייל או לבצע פעילות בשטחי אש ללא תיאום עם מתא"ם.
31. לינה בשטחי קק"ל מחייבת תיאום עם גורמי קק"ל (כך גם בשמורות טבע, גנים לאומיים, אתרים ארכאולוגיים וכדומה).
32. יודגש כי בשמורות טבע מותר לנוע רק בשבילים מסומנים, בשעות היום, ולינה רק בחניוני לילה מאושרים.

פרק ד: ביטוח רפואי וטיפול בחניכים חולים ו/או פצועים

33. חניך לא יתחיל את פעילותו במכינה אלא לאחר שהציג אישור רפואי, או אישור הכולל פירוט הסייגים המוטלים עליו, וכן אישור שלו ואישור הורים לגבי עברו הרפואי והמשמעותי, כולל בנושא שימוש בסמים. (חלה חובת גילוי מלא לגבי עברו של החניך גם לעניין טיפולים במחלות נפש וקשיים נפשיים לרבות: הפרעות אכילה, ניסיונות אובדנות וכו').
34. יש להדגיש בימי ההורים ובטפסים המקדימים כי **הסתרת מידע בתחומים אלו מהנהלת המכינה אינה עולה בקנה אחד עם קבלה למכינה או עם המשך שהות במכינה ועשויה לגרור הרחקת החניך מהמכינה לפי שיקול דעת צוות המכינה.**
35. על המכינה להגדיר מראש חניכים "בסיכון" בריאותי או נפשי, לפי השאלונים או מידע שנצבר בשלב המיון למכינה, ולקבוע איש צוות אחראי להם ואופן הפיקוח על מניעת הסיכון או טיפול מיידי בעת הצורך.
36. **על הצוות לקבוע כללים לפינוי רפואי מיידי כולל דרכי הפינוי וכן אופן הנסיעה הביתה של חניך עקב מצבים רפואיים כמפורט:-**

36.1 יש לוודא קיומה של ערכת עזרה ראשונה מלאה במיקום ידוע לכל, וחניך אחראי על הערכה, שמירתה, שלמותה והשלמות שלה בעת הצורך. מומלץ לבדוק אם יש חניכים

בעלי הכשרה כחובשים או מעיירים, ולמנותם כאחראים למתן ואבחון ומענה ראשוני.

36.2. בכל תלונה של חניך על מחלה, פגיעה, פציעה או התנהגות כמפורט יש לוודא הפניה מיידית של החניך לחדר מיון או למרפאה של קופ"ח רלבנטית קרובה, ובדיקה ע"י רופא מוסמך. אם לא מדובר באירוע קיצוני ומייד, מומלץ להתייעץ קודם הפינוי עם מוקד חירום. מצבי חירום המחייבים פינוי הם כל מצב בריאותי קיצוני לפי העיקרון: **אם יש ספק - אז אין ספק.** יש לפנות בהקדם במקרה של חשש ל:
שבר, מכת חום או קור, התייבשות, אירוע קיצוני (חום גבוה מאד), אובדן הכרה, זעזוע מוח, חתכים הדורשים תפירה או אמצעי איחוי חלופי, כאבים בחזה, קוצר נשימה קיצוני, תגובות אלרגיות קיצוניות כולל לאחר עקיצות, נשיכת בעלי חיים, הכשה, פריקה חריפה של כתף מרפק או ברך, חדירת גוף זר לעין [שלא יצא], וכל אירוע קיצוני אחר שיש בו ספק. אם החניך לא אושפז יש לוודא שהוא יגיש טופס 17 לאחר מכן.

36.3. יש לקבוע נוהל מסודר, כתוב וידוע לכל, של פינוי חניך לבדיקה רפואית או לטיפול בחדר מיון/מרפאה במקרי חירום, הכולל: איש צוות אחראי, סוג הפינוי (רכב מכינה, רכב פרטי עם החזר, מונית וכדו'), אופן הנסיעה (ליווי ע"י חניך אחר ומקרים שבהם נדרש ליווי איש צוות- למשל במקרים של חניכי חו"ל והישארות חניך עם המפונה עד הגעת הורים).

37. בכל פינוי לחדר מיון חובה להודיע להורים. במקרה של פציעה חמורה או חשש בריאותי חמור מומלץ כי איש צוות ולא רק חניך יישאר עם הפצוע/החולה עד הגעת הורים.

38. חניכים החולים במחלה מדבקת (כולל שפעות חורף וכו') ייסעו לבתיהם. יש לוודא כי הנסיעה תהא בהתאם ליכולתם ובתיאום עם הוריהם.

39. יש לקבוע מראש נהלי החזר תשלום על טיפול רפואי. ככלל החניכים אמורים להיות מבוטחים באופן אישי לגבי מצב בריאותי ולשאת בעצמם בתשלומים בגין טיפול במחלות שלקו בהם חלילה. עם זאת אחריות הפינוי ווידוא קבלת הטיפול היא תמיד על המכינה ובמקרה של פציעה או מחלה בעקבות פעילות במכינה יש לוודא דיווח לחברת הביטוח ותשלום הטיפול במידת הצורך ע"י המכינה.

40. מומלץ לעבוד באופן מוסדר עם יועץ לענייני נפש (חרדות, דיכאון, הפרעות אכילה, בעיות שונות, בוחן מציאות, פגיעה עצמית) שינחה כיצד לפעול בבעיות השונות. [כדאי להיוועץ בדבר איש מקצוע מתאים עם הרשות המקומית / האזורית]

פרק ה: טיפול בחניכים, לרבות הרחקה מהמכינה

41. תהליך בחינת התאמת חניך למכינה, לאחר שהחל ללמוד בה, כשעולה חשש של אי התאמה, ייעשה באופן **חינוכי ותהליכי ולא משמעותי ומשפטי.**

42. התהליך צריך להיות במדרג הכולל שיחות עם איש צוות/מדריך/ר"מ, שיחות עם איש צוות בכיר יותר, שיחות עם ראש המכינה.

43. הצוות יקיים באופן שוטף דיון התייעצות והדרכה עם יועץ מקצועי (פסיכולוג, עו"ס) בהתלבטות לגבי השתתפות והשתלבות חניכים והחלטה לאופן הפעולה הנכון לגביהם.

44. כאשר מתעורר חשש שאין החניך יכול להמשיך לשהות במכינה, עקב אי התאמה שאינה קשורה בבעיות משמעות או הפרת הכללים, יש לשתף את ההורים בדיון מקדים לפני החלטה. **לעולם אין לקבל החלטה על הרחקה ללא שניתנה לחניך זכות הטיעון וככלל גם להוריו.**

45. במקרים שבהם מתעורר חשש כי חניך אינו יכול לשהות במכינה ללא סיוע נפשי או ללא אבחנה פסיכיאטרית, יש לקיים עם ההורים שיחה מוקדמת משותפת, הכוללת את ההתניה של הטיפול או האבחון הדרוש, כולל מימונו ע"י המכינה במקרה של היעדר יכולת הורים.
46. במקרה של הרחקה עקב עבירת משמעת / התנהגות שאיננה מקובלת במכינה, יש לערוך תחקיר אירוע בו כל הצדדים מביעים עמדתם. כאשר העובדות ברורות ומתקבלת החלטה – יש לוודא כי ההרחקה נעשית תוך **התייחסות להמשך טיפול במורחק ו/או מסגרת הולמת למורחק לאחר הרחקתו (כאמור יש לשלב את ההורים בשלב הטיעונים והסדרת הפתרון הטיפולי למורחק).**
47. במקרה של חשש להתנהגות אסורה על פי חוק, לרבות פגיעה אלימה או מינית, יש ליידע את הנפגע על זכותו ויכולתו (ולסייע לו אם הוא מבקש) להגיש תלונה במשטרה.
48. במקרה של חשש לאובדנות, יש להצמיד מיידית לחניך בסיכון חניך [מתאים], לזמן בדחיפות ההורים, לוודא כי הם לוקחים את החניך לבית עד לקבלת חוות דעת והנחיות מפסיכיאטר נוער וילדים מוסמך לגבי אפשרות המשך החניך במכינה.
49. ככלל, **אין להפנות חניך לסיוע מקצועי נפשי**, ללא שיתוף וידיעת משפחתו. במקרים שנראה כי לא ניתן להתייעץ עם המשפחה, חובה לשתף בשיקול הדעת טרם ההחלטה איש מקצוע חיצוני (ראה סעיף 40 לעיל).
50. על ראש מכינה חלה חובת דיווח לצה"ל [ישירות למיט"ב או בסיוע האגף הביטחוני חברתי] ביחס לחניכים שהוא צופה להם בעיות נפשיות ו/או אי התאמה ליחידה בה שובצו, בפרט כאשר יש נטיות אובדניות או רקע קליני.
51. היעדרות ממושכת של חניך מהמכינה, שבוע ומעלה (בארץ או בחו"ל) מסיבות אישיות שאינן קשורות בבריאות, אינה עולה בקנה באחד עם המשך שהות במכינה. היעדרות מעל שבועיים או נוכחות לא סדירה ויומיומית במשך תקופה ארוכה, מחייבת יידוע של משרד החינוך כדי להימנע מדיווחים לא מדויקים.
52. ראשי המכינה חייבים להקפיד על דיווח מדויק הכולל רק את מי שהוא חניך מן המניין במכינה השווה בה באופן רציף וכן על תלמידים שאינם חניכים מן המניין הלומדים במכינה.

פרק ו: בטיחות אישית ושגרה

53. יש לוודא כי אורחים יתנהגו לפי הכללים החלים על המכינאים. חובה ליידע, ובמקרה הצורך לקבל אישור לאירוח, מהצוות.
54. יש להגדיר מגבלות ברורות ביחס לשכנים ולסביבה, התחשבות ואי הפרעה וכן בנושאי רכוש ומבנים משותפים.
55. יש להגדיר במפורש כללים בין-מגדריים לרבות לעניין לינת זוגות, יחסי אישות והתנהגות בין אישית של בני זוג במכינה.
56. יש לתדרך ולהגדיר כללי בטיחות של תנועה באזורי סיכון, אם המכינה ממוקמת שם, ובפרט למסגרות עבודה קהילתית [ופעילות מחוץ לתחום המכינה] בכלל המכינות, בעת מגע עם אוכלוסיות מצוקה: זקנים, עובדים זרים, בני מיעוטים, אוכלוסייה בסיכון, ולדרוש דיווח בכל מקרה של אירוע כאמור.
57. באזורי סיכון מומלץ לשקול לצייד החניכים בגז להגנה עצמית ולהעביר להם תדריך לשימוש בו.
58. יש לשקול אם וכיצד לאפשר הישארות של חניך/ים בודד/ים במכינה כשכל החניכים בביתם, ולקבוע כללים ברורים ומחייבים למקרה כזה.

פרק ז: בטיחות באש ובחשמל

59. יש להגדיר תדריך בראשית שנה, לקבוע כללים ולמנות חניך [או איש צוות] אחראי.
60. יש לאסור שימוש בתנורי ספירלה, נרות, גזיות, נורות ליבון, מפזרי חום, טוסטרים, מגהצים, וכדו' בחדרי המגורים של החניכים וצוות
61. יש לאסור עישון בחדרים.

פרק ח: התנהגויות שאינן חלק מהמרחב החינוכי במכינה ואינן נושא לדיון חינוכי

62. מעשים פליליים מכל סוג במכינה ומחוץ לה.
63. מעשי אלימות במכינה ומחוץ לה.
64. הטרדה מינית במכינה ומחוץ לה.
65. שימוש בסמים במכינה ומחוץ לה.
66. שכרות [במכינה ומחוץ לה].
67. סיכון עצמי לשם שעשוע או סיכון עצמי של אחרים.
68. הפצה ברשת או בסולרי של צילומים של משתתפים ופעילויות במכינה ללא הסכמה של המצולמים ושל הצוות כאשר מדובר בצילומים המציגים את המצולמים באופן פוגעני או מבזה.
69. יחסים רומנטיים בין אנשי צוות לחניכים/ות במהלך שנת המכינה.
70. במקרה של תלונה על התנהגות של חניך כמפורט בסעיפים 62-69 לעיל מצד חניך או איש צוות, או מצד צד שלישי, יש לבצע בירור ראשוני, וככל שיש בסיס ראשוני לתלונה, ודאי כשמוגשת תלונה ונפתחת חקירת משטרה, יש להשעות מיידית את החניך או איש הצוות עד תום החקירה וההמלצות לגבי החניך ו/או איש הצוות ולפעול בהתאם להן.

71. פרק ח: שונות

72. רכב מכינה - יש לוודא רישוי וביטוח מתאים ותדריך לאנשי הצוות על סוגי הרכב השונים ונהיגה בתנאי עייפות קיצוניים.
73. החזקת בעלי חיים תיעשה רק בתיאום ובתנאים סבירים המבטיחים תברואה נאותה לאדם ולבעל החיים ותנאי טיפול סבירים בבעל החיים.
74. חניך לא ינהג ברכבו אל ומהמכינה, אלא אם ישן לפחות 7 שעות בלילה שלפני כן.
75. עישון סיגריות במרחבי המכינה מותר רק בפינות מיועדות לכך.
76. יוזכר כי כל מינוי ו/או החלפה של ראש מכינה או מנהל שלוחה דורש הסכמה מוקדמת של משרד הביטחון ואישור מוקדם של משרד החינוך.

**קובץ זה נוסח אושר ונחתם סופית
ע"י ועד הנהלת מועצת המכינות הקדם צבאיות, הציוניות-ישראליות,
בחודש כסלו תשע"ו - נובמבר 2015**